

Rechten op door pc ontworpen producten

CAD- en CAM-toepassingen zijn niet meer weg te denken uit het leven van de ontwerper en vormgever. De techniek schrijdt voort en de computer neemt de mens steeds meer teken-, reken- en ontwerpwerk uit handen. Heeft dat effect op de juridische bescherming van de aldus vervaardigde werken?

Mr. W. Seinen

Zelf sprekende, componerende en tekenende computers zijn lange tijd het terrein geweest van de makers van science fiction. Juristen hielden zich daar niet echt mee bezig. Dat veranderde naarmate computers 'intelligenter' werden. Een mijlpaal voor velen was het jaar 1997, toen de Deep Blue schaakcomputer van IBM regerend wereldkampioen Kasparov versloeg.

Geestelijk vaderschap CAD/CAM-voortbrengselen

Vanaf dat moment is er in de (juridische) literatuur wel aandacht geweest voor de vraag of door de computer gegenereerde werken beschermd zijn door rechten van intellectuele eigendom, en zo ja wie dan de rechthebbende is. In Nederland werd daar niet zo moeilijk over gedaan. De heersende leer was: een computer is en blijft een instrument, zoals een potlood en liniaal dat ook zijn. Degene die het instrument bedient is de maker van het werk en verkrijgt de auteursrechten. Auteursrecht gaat immers over door de mens gemaakte werken. Sinds die tijd is de computer een steeds belangrijker rol gaan spelen bij het ontwerpen en maken van producten. Toch lijkt het erop dat de oude leer nog steeds geldt. Sterker nog, in een recent arrest lijkt het Europese Hof van Justitie van de EU (HvJ EU) deze leer impliciet te hebben be-

vestigd. In dit arrest (HvJ EU HvJ 16 juli 2009, C-5/08, 'Infopaq') heeft het Hof uitspraak gedaan over het 'werkbegrip'. Dat is van belang, want alleen als men een ontwerp als een 'werk' kwalificeert, is er een maker en is het ontwerp door het auteursrecht beschermd.

Een werk, aldus het Hof, is een eigen intellectuele schepping van de maker. Naar mijn mening volgt uit die definitie dat een werk alleen maar door een mens kan worden gemaakt. Een computer kan namelijk wel intelligent zijn, maar niet intellectueel. Intellectueel betekent volgens de meeste woordenboeken namelijk 'geestelijk' of 'op het verstand betrekking hebbend', en een geest of verstand kan niet eenvoudig aan een computer worden toegedicht.

Creatieve inbreng van software telt niet mee

Tegelijkertijd heeft de Hoge Raad in zijn arrest over de Endstra-tapes (HR 30 mei 2008, LJN: BC2153) geoordeeld over de vraag hoe creatief een voortbrengsel moet zijn om als werk beschermd te worden. Een werk mist alleen de vereiste oorspronkelijkheid als het 'banaal of triviaal' is. Ook oordeelde de Hoge Raad dat de bedoelingen van de maker niet van belang zijn voor de oorspronkelijkheid daarvan.

Dit alles betekent dat de keuzes die door de software worden gemaakt niet meetellen bij de beoordeling van het oorspronkelijkheidsgehalte van een ontwerp of product. Of het voortbrengsel voldoende oorspronkelijk is om als auteursrechtelijk beschermd werk te worden beschouwd, wordt uitsluitend bepaald door de keuzes die zijn gemaakt door de gebruiker van de software. Met andere woorden, alleen als de muiskliks getuigen van creatieve ontwerpkeuzes, kan het gemaakte ontwerp als werk worden beschouwd.

Voor juristen is CAD/CAM-programmatuur dus niet anders dan potlood en liniaal. Maar doet die vergelijking nog wel recht

aan de realiteit? Moderne ontwerp- en productiesoftware is zo geavanceerd dat met enkele muisklikken volledige ontwerpen, of zelfs (demo)producten kunnen worden gemaakt.

Rechteloze ontwerpen

Dat brengt ons terug naar de hoofdvraag: wordt een door CAD/CAM-software gegenereerd ontwerp nog wel beschermd door het auteursrecht en hoe lang nog?

Als de computer niet de maker kan zijn, dan zijn de door de computer gecreëerde ontwerpen geen werk. En dus worden ze niet beschermd. Hierdoor ontstaat het risico dat de ontwerpstudio straks geen IE-rechten meer heeft omdat zijn software te goed is. Dat wordt vooral nijpend als die software door het bureau zelf (op maat) is gemaakt. Als er te veel ontwerpkeuzes in de software vastgelegd zijn, dan blijft er voor de gebruiker immers steeds minder te kiezen over.

In de rechtspraak zijn al voorbeelden bekend van ontwerpen die niet als beschermd werk werden aangemerkt omdat de bepalende ontwerpkeuzes zo technisch van aard waren dat er eigenlijk geen ruimte voor creatieve invulling werd aangenomen. Ik kan mij goed voorstellen dat er CAD-software beschikbaar komt die in staat is om op basis van heel basale ontwerp-instructies volwaardige ontwerpen te maken. En dat zo'n ontwerp vervolgens met een 3D-printer met één druk op de knop in keramiek, glas of gips kan worden gemaakt. Een dergelijk (computer)design-product, hoe mooi en duur ook, zal dan minder juridische bescherming genieten dan een willekeurige kindertekening.

Mr. W. Seinen is advocaat bij CMS Derks Star Busmann, sectie Intellectuele Eigendom, Technologie, Media & Telecommunicatie (wouter.seinen@cms-dsb.com).